

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
DỰ ÁN ĐÀO TẠO GIÁO VIÊN THCS
LOAN Số 1718 - VIE (SF)

NGUYỄN NGỌC CƠ (Chủ biên)
TRƯƠNG CÔNG HUỲNH KỶ - NGUYỄN ANH DŨNG

LỊCH SỬ VIỆT NAM TỪ 1858 ĐẾN 1918

VIÊN
P.K.T

703

73

52

* S K V 0 8 7 9 4 9 *

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SU PHẠM

959.703
N57-C652

NGUYỄN NGỌC CƠ (Chủ biên)
TRƯƠNG CÔNG HUỲNH KỲ — NGUYỄN ANH DŨNG

LỊCH SỬ VIỆT NAM TỪ 1858 ĐẾN 1918

Giáo trình Cao đẳng Sư phạm

THƯ VIỆN TRƯỜNG ĐHSPT
SKV 087949

NHÀ XUẤT BẢN ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

MỤC LỤC

Mở đầu.....	7
Chương I	11
NƯỚC VIỆT NAM TRƯỚC VÀ TRONG CUỘC KHÁNG CHIẾN CHỐNG THỰC DÂN PHÁP XÂM LƯỢC VÀO NỬA SAU THẾ KỈ XIX	11
1. Cuộc xâm lược của thực dân Pháp và cuộc kháng chiến chống xâm lược của nhân dân Việt Nam trước năm 1884	11
1.1. Âm mưu xâm lược của tư bản phương Tây và Pháp. Tình hình nước Việt Nam giữa thế kỉ XIX.....	11
Câu hỏi và bài tập.....	26
Gợi ý trả lời câu hỏi.....	26
Tài liệu đọc thêm	27
1.2. Thực dân Pháp nổ súng xâm lược Việt Nam. Cuộc kháng chiến ở Đà Nẵng và Gia Định (1858 – 1859)	29
Câu hỏi và bài tập.....	42
Gợi ý trả lời câu hỏi.....	42
Tài liệu đọc thêm	43
1.3. Thực dân Pháp chiếm ba tỉnh miền Đông Nam Kỳ. Cuộc kháng chiến lan rộng và phát triển.....	45
Câu hỏi và bài tập.....	59
Gợi ý trả lời câu hỏi.....	59
Tài liệu đọc thêm	60
1.4. Mất ba tỉnh miền Tây (1867), Cuộc kháng chiến chống Pháp lan ra khắp sáu tỉnh Nam Kỳ.....	61
Câu hỏi và bài tập.....	70
Gợi ý trả lời câu hỏi.....	70
Tài liệu đọc thêm	71
1.5. Thực dân Pháp mở rộng cuộc xâm lược Bắc Kỳ và Trung Kỳ. Cuộc kháng chiến của nhân dân Trung Kỳ và Bắc Kỳ (1873 – 1884).....	72

Câu hỏi và bài tập.....	89
Hướng dẫn trả lời câu hỏi.....	89
Tài liệu đọc thêm.....	90
Hướng dẫn học tập.....	91
2. Việt Nam từ cuộc nổi dậy của phái chủ chiến ở kinh thành Huế đến khi kết thúc phong trào Cần vương chống Pháp (1885 – 1896)	92
2.1. Cuộc nổi dậy của phái chủ chiến ở kinh thành Huế năm 1885.....	92
2.2. Phong trào nhân dân chống Pháp bình định (1885 – 1896).....	95
2.3. Phong trào đấu tranh tự phát của nông dân và của đồng bào các dân tộc miền núi.....	105
Câu hỏi và bài tập.....	112
Hướng dẫn trả lời câu hỏi.....	112
Tài liệu đọc thêm.....	114
Hướng dẫn học tập.....	117
Tài liệu tham khảo chính cho Chương I.....	118
Chương II	119
VIỆT NAM TỪ 1897 ĐẾN 1918	119
1. Những chuyển biến mới về kinh tế, xã hội Việt Nam trong những năm cuối thế kỉ XIX và đầu thế kỉ XX.	119
1.1. Chương trình khai thác thuộc địa của Pôn Đume.....	119
1.2. Những thay đổi trong kết cấu xã hội.....	133
Câu hỏi và bài tập.....	139
Gợi ý trả lời câu hỏi.....	139
Tài liệu đọc thêm.....	140
2. Cuộc vận động giải phóng dân tộc đầu thế kỉ XX	143
2.1. Sự bế tắc của phong trào giải phóng dân tộc Việt Nam sau khi phong trào Cần vương thất bại.	143
2.2. Những ảnh hưởng từ bên ngoài dội tới Việt Nam.....	144
2.3. Trào lưu dân tộc chủ nghĩa và cuộc vận động giải phóng dân tộc Việt Nam đầu thế kỉ XX.....	147
2.4. Phong trào nông dân Yên Thế trong những năm đầu thế kỉ XX.....	173
Câu hỏi và bài tập.....	175

Gợi ý trả lời câu hỏi.....	176
Tài liệu đọc thêm	177
3. Phong trào đấu tranh của nhân dân Việt Nam trong thời kì Chiến tranh thế giới thứ nhất (1914 – 1918).....	180
3.1. Việt Nam trong Chiến tranh thế giới thứ nhất (1914 – 1918)	180
3.2. Phong trào đấu tranh vũ trang của nhân dân Việt Nam trong những năm Chiến tranh thế giới thứ nhất.	187
3.3. Những hoạt động tìm đường cứu nước của Nguyễn Ái Quốc từ năm 1911 đến năm 1918	193
Câu hỏi và bài tập.....	195
Gợi ý trả lời câu hỏi.....	196
Tài liệu đọc thêm	197
Hướng dẫn học tập Chương II	202
Câu hỏi và bài tập toàn Chương.....	204
Tài liệu tham khảo cho Chương II.....	206
Thư mục tài liệu tham khảo cho toàn bộ cuốn sách	206
TỔNG KẾT LỊCH SỬ VIỆT NAM TỪ 1858 ĐẾN 1918	208
1. Nước Việt Nam trước cuộc xâm lăng của tư bản phương Tây và Pháp giữa thế kỉ XIX	208
2. Cuộc kháng chiến chống Pháp xâm lược của nhân dân Việt Nam từ 1858 đến cuối thế kỉ XIX	209
3. Những biến đổi kinh tế và xã hội Việt Nam thời kì 1897 – 1918.....	211
4. Cuộc vận động giải phóng dân tộc ở Việt Nam đầu thế kỉ XX	217
Những năm, tháng, sự kiện lịch sử cần ghi nhớ	220
Bảng tra một số thuật ngữ dùng trong cuốn sách	222
Phụ lục ảnh	234

MỞ ĐẦU

Đây là cuốn giáo trình chủ yếu dùng để giảng dạy và học tập môn *Lịch sử* tại các trường Cao đẳng Sư phạm.

Căn cứ vào mục đích, mục tiêu của chương trình môn học đã được Bộ Giáo dục và Đào tạo phê duyệt, cuốn sách sẽ bổ sung và nâng cao hơn cuốn giáo trình hiện có. Cụ thể là trên cơ sở vận dụng phương pháp luận Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh, sách cung cấp những tri thức đầy đủ, toàn diện hơn về *Lịch sử Việt Nam từ 1858 đến 1918*, kết hợp nhuần nhuyễn những thành tựu mới nhất của khoa học *Lịch sử* và khoa học *Giáo dục*, trang bị cho giáo viên *Lịch sử* các trường Trung học cơ sở những kiến thức cơ bản để giảng dạy tốt bộ môn, đồng thời gợi mở một số vấn đề mới, giúp người học có thể tiếp tục học tập và nghiên cứu ở trình độ cao hơn.

Thông qua nội dung cuốn sách, hệ thống các câu hỏi, đề tài xêmina, hướng dẫn trả lời câu hỏi và những trọng tâm cần đi sâu trong các hoạt động dạy, học *Lịch sử*, các tài liệu đọc thêm và tài liệu tham khảo..., hi vọng sẽ giúp sinh viên nắm chắc các kiến thức cơ bản của lịch sử dân tộc trong hơn một nửa thế kỉ, kể từ khi thực dân Pháp nổ súng xâm lược Việt Nam cho đến hết Chiến tranh thế giới lần thứ nhất (1914 - 1918)

Đây là một thời kì lịch sử phức tạp, có nhiều biến động, không chỉ của Việt Nam mà của nhiều nước trong khu vực Đông Á và Đông Nam Á. Vì vậy, ngoài việc nghiên cứu, tìm hiểu lịch sử dân tộc, người dạy và người học còn phải nghiên cứu và nắm chắc những điểm tương đồng và khác biệt giữa lịch sử Việt Nam và lịch sử thế giới, nhất là lịch sử của các quốc gia và vùng lãnh thổ có hoàn cảnh và điều kiện tương tự.

Vì lịch sử Việt Nam giai đoạn này diễn ra theo một trục không gian và thời gian, tuy không hoàn toàn trùng lặp, nhưng cơ bản phù hợp với tiến trình phát triển của lịch sử nhân loại, đó là thời kì khủng hoảng, suy yếu của chế độ phong kiến phương Đông, thời kì phát triển của chủ nghĩa tư bản phương Tây (kết thúc giai đoạn cạnh tranh tự do,

chuyển sang giai đoạn độc quyền Nhà nước, tức chủ nghĩa đế quốc), cho nên cùng với việc tìm hiểu lịch sử các nước phương Đông có cùng cảnh ngộ (Trung Quốc, Nhật Bản, Thái Lan, Ấn Độ, Lào, Campuchia...) người học khoá trình này cũng cần phải có những hiểu biết nhất định về lịch sử một số quốc gia châu Âu thời cận đại, như lịch sử nước Pháp thời đệ nhị đế chính, về chính sách thuộc địa của tư bản các nước Pháp, Anh, Tây Ban Nha, Bồ Đào Nha, nhất là từ giữa thế kỉ XIX trở đi.

Để đạt được yêu cầu đặt ra, sinh viên cần trau dồi phương pháp học tập bộ môn theo các yêu cầu về giáo dục, giáo dưỡng đã xác định. Học lịch sử không chỉ để “biết” lịch sử mà còn để “hiểu” lịch sử, quan trọng hơn là vận dụng những bài học lịch sử, liên hệ với hiện tại và đoán định tương lai.

Những thao tác đơn giản của một bài học lịch sử thường bắt đầu từ việc trả lời những câu hỏi: Ai? Cái gì? Ở đâu? Khi nào? Như thế nào?. Nhưng nếu chỉ dừng lại ở đó, bài học lịch sử sẽ trở nên khô cứng, nhàm chán với một chuỗi sự kiện, ngày tháng rời rạc, xếp gần nhau. Vì vậy, học tập và nghiên cứu lịch sử luôn luôn phải có ý thức tư duy lôgic, từ các sự kiện lịch sử cụ thể diễn ra trong quá khứ, cần xâu chuỗi chúng lại, rồi sau khi quan sát, mổ xẻ, nhận định, đánh giá, trừu tượng hoá, khái quát hoá, cần nâng lên thành lí luận, đúc rút quy luật để soi sáng, giải thích các sự kiện, hiện tượng lịch sử khác.

Việc thể hiện các kết quả nghiên cứu theo cách đa dạng, đa chiều trong giai đoạn thông tin bùng nổ hiện nay là một cơ hội tích cực và thuận lợi cho những ai ham thích học tập lịch sử. Do đó, để đạt chất lượng cao trong giảng dạy, học tập bộ môn, cả thầy và trò cần củng cố và mở rộng tri thức bằng sự kết hợp giữa việc đọc, học theo giáo trình với việc đọc các tài liệu tham khảo; giữa tiếp thu kiến thức trên lớp với việc tổ chức nghiên cứu, thảo luận, nhằm đạt tới chân lí khách quan.

Về cấu trúc của sách, giáo trình phản ánh tiến trình lịch sử Việt Nam trong 40 năm cuối thế kỉ XIX và hai thập niên đầu thế kỉ XX với hai mảng kiến thức cơ bản là Cuộc xâm lược, bình định của thực dân Pháp và Cuộc đấu tranh vì nền độc lập dân tộc, giải phóng giai cấp, vì sự tiến bộ xã hội của nhân dân Việt Nam.

Với chủ đích như vậy, cuốn sách được cấu tạo thành hai chương:

Chương I: Nước Việt Nam trước và trong cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược vào nửa sau thế kỉ XIX (1858 – 1896) – 14 tiết.

Chương này trình bày hai nội dung:

Nội dung thứ nhất, nhắc lại những sự kiện lịch sử chính có liên quan đến âm mưu thâm nhập Việt Nam của tư bản phương Tây và Pháp trong các thế kỉ XVI, XVII, XVIII; nhấn mạnh một số điểm về tình hình nước Việt Nam trước cuộc chiến tranh xâm lược thực dân. Những vấn đề lịch sử khác có liên quan đến triều Nguyễn, nhất là về văn hoá, tư tưởng, khoa học – kĩ thuật... đã được trình bày trong cuốn giáo trình gành cho năm thứ nhất.

Nội dung thứ hai, trình bày cuộc kháng chiến chống xâm lược của nhân dân Việt Nam từ 1858 đến 1896. Đây là phần chính, tập trung nghiên cứu tiến trình xâm lược Việt Nam của Pháp; những diễn biến trên trận tuyến chống xâm lược của nhân dân Việt Nam; đặc điểm, tính chất, kết quả của cuộc kháng chiến chống xâm lược.

Trong mục: *Việt Nam từ cuộc nổi dậy của phái chủ chiến ở kinh thành Huế đến khi kết thúc phong trào Cần vương (1885 – 1896)*, phản ánh những hoạt động yêu nước của các tầng lớp nhân dân Việt Nam dưới hai dạng *Cần vương* (toàn tâm, toàn ý giúp vua chống Pháp, khôi phục chủ quyền dân tộc trong khuôn khổ phong kiến) và các *phong trào* khởi nghĩa tự phát mang tính chất tự vệ của nông dân và đồng bào các dân tộc thiểu số sống ở miền núi. *Phần xã hội Việt Nam dưới ách thống trị của thực dân Pháp* sẽ được trình bày gộp vào phần 1 của Chương II có ý nghĩa như phần giới thiệu bối cảnh lịch sử mới của lịch sử Việt Nam cuối thế kỉ XIX, đầu thế kỉ XX.

Chương II: Việt Nam từ 1897 đến 1918 (12 tiết)

Trên cơ sở giới thiệu những chuyển biến trong cơ cấu kinh tế – xã hội Việt Nam cuối thế kỉ XIX, đầu thế kỉ XX dưới tác động của các chính sách thống trị thực dân, chương này đề cập đến những nhu cầu, đòi hỏi mới trong phong trào giải phóng dân tộc: Sự chuyển biến về tư tưởng của các nhà nho yêu nước; việc tiếp thu ảnh hưởng của trào lưu dân chủ

tư sản từ bên ngoài dội vào trong một số nhân vật và phong trào yêu nước ở nước ta những năm đầu thế kỉ XX.

Chương II còn trình bày nội dung, đặc điểm của cuộc vận động giải phóng dân tộc Việt Nam trong những năm Chiến tranh thế giới thứ nhất (1914 – 1918); hoạt động bước đầu của lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc (thời kì từ 1911 đến 1918) và ý nghĩa của các hoạt động đó.

Để nâng cao chất lượng đào tạo, cuốn sách bổ sung đáng kể phân tích thức lịch sử sao cho toàn diện và đầy đủ hơn so với cuốn giáo trình hiện hành. Về phương pháp và quan điểm thể hiện cũng có sự đổi mới ở mức độ nhất định. Kênh hình được sử dụng cho thêm phần sinh động và giúp người đọc hiểu sâu, hiểu kĩ vấn đề.

Sách được dùng cho cả sinh viên học môn 1 và môn 2. Cần đọc kĩ phần hướng dẫn học tập để vận dụng cho sát.

Giá: 40.000 đ